

**Nyugat-magyarországi Egyetem
Közgazdaságtudományi Kar**

**A KLASZTERIZÁCIÓS FOLYAMATOK
VIZSGÁLATA
A FÖLDRAJZI KONCENTRÁCIÓ,
A KRITIKUS TÖMEG
ÉS A FINANSZÍROZÁS
ÖSSZEFÜGGÉSEIBEN MAGYARORSZÁGON**

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Készítette:

Lukács Amarilla

Témavezetők:

Prof. Dr. Kiss Éva egyetemi tanár

Dr. Szalay László egyetemi docens

Sopron

2013

Doktori Iskola: Széchenyi István Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

Vezetője: Prof. Dr. Székely Csaba DSc

Program: Nemzetközi gazdálkodás alprogram

Vezetője: Prof. Dr. Balázs Judit Professzor Emerita

Témavezetők: Prof. Dr. Kiss Éva egyetemi tanár

Dr. Szalay László egyetemi docens

.....

.....

Témavezető támogató aláírása

Témavezető támogató aláírása

1. A témaválasztás indoklása, kitűzött célok

A doktori értekezés a Magyarországon, sajátos gazdasági körülmények között működő klaszter-kezdeményezések lehetőségeit vizsgálja a földrajzi koncentráció, a kritikus tömeg és a finanszírozás hármas keretrendszerében. A cél egyrészt az, hogy általános megoldást nyújtson a legkisebb fenntartható klaszter-méret, a „kritikus tömeg” beazonosítására, és ezzel segítse a politikai döntéshozók és a klaszter-menedzserek munkáját egy sikeres klaszter-fejlesztési rendszer kidolgozásában. Másfelől fontos a klaszterek szerző által vizsgált sikerkritériumainak egységes keretbe foglalása egy gazdaság-matematikai modell megalkotásával.

A pályázati rendszerből támogatásban részesült klaszterek listáját szemlélve kiderül, hogy még mindig nagyon népszerűek ezek a szerveződések. Ezt alátámasztja a Nyugat-dunántúli régió példája is, ahol több induló klaszter-kezdeményezés jutott forrásokhoz az Új-Magyarország Fejlesztési Terv keretében, mint amennyi már működő és fejlődő klasztert segítettek a szolgáltatási körük bővítésében. A klaszterek

hatékonyságát és eredményességét ugyanakkor sokan megkérdőjelezik, többek között azért, mert néhány pozitív példától eltekintve a magyarországi klaszterek nagy részére az időszakos működés, a torz finanszírozási szerkezet, a külső forrásoktól való erőteljes függés, a tagok növekvő passzivitása és a közös K+F tevékenység, illetve az innovációs folyamatok hiánya jellemző. A dolgozat kísérletet tesz a sikertelenség hátterében meghúzódó folyamatok, ok-okozati összefüggések feltárására és összekapcsolására modellezés segítségével. Rámutat arra, hogy milyen fontos a gazdasági szereplők földrajzi értelemben vett közelségén, koncentrálódásán túl a kritikus tömeget meghaladó tagsági bázis elérése és a kiegyensúlyozott finanszírozási szerkezet kialakítása, ezek nélkül ugyanis a szervezetek hosszú távú fenntarthatósága komoly veszélybe kerülhet.

A disszertáció 5 hipotézis igazolását/elvetését tűzi ki célul.

1. 1. A kutatásban megfogalmazott hipotézisek

H1: A nemzetközi és a hazai szakirodalomban tárgyalt matematikai és statisztikai módszerek többsége csupán az iparágak (gazdasági tevékenységek köré szerveződött értéklánc-rendszerek) értékelését teszi lehetővé, maguknak a klasztereknek a minősítésére nem alkalmasak.

H2: A klaszter-támogatási politika nem lehet kellően megalapozott, mivel az általa használt vizsgálati eszközök általában nem teszik lehetővé a valós klaszter együttműködések értékelését. Ennek eredménye az, hogy a benyújtott klaszterpályázatok elbírálásakor iparágak képezik a döntések alapját, nem pedig klaszterek. Klaszter-támogatás címszó alatt ágazatokat fejlesztenek a bennük tevékenykedő gazdasági szereplők hálózat-alapú összefogásának megteremtésén keresztül.

H3: Az ipari parkok azáltal, hogy kedvező infrastrukturális és működési feltételeket teremtenek egy adott térségben, pozitív irányban befolyásolják a cégek telephely-választási döntéseit, és hozzájárulnak ahhoz, hogy a vállalkozások (foglalkoztatottaik) térben egymás

közelébe tömörüljenek. Az alkalmazotti létszámadatokon számszerűsített nagyfokú koncentráció elősegíti a kapcsolati hálók kialakulását és új klaszterkezdeményezések megszületéséhez vezethet.

H4: Bár a klaszter egy rendkívül összetett, komplex rendszer, amely folyamatosan változik, fejlődik, lehetséges annak egységes keretbe foglalása modellezés segítségével. A klaszterek általam vizsgált sikerkritériumai, úgy, mint a finanszírozási szerkezet, a klaszter optimális mérete, bővülésének lehetőségei és a fenntarthatóság kérdése összekapcsolhatók egy gazdaságmatematikai modell segítségével.

H5: A klaszterek 'kritikus tömege' a legkisebb fenntartható klaszter-méret, amely elsőként biztosítja a térbeli közelségből és a szereplők megfelelő számából adódó hozadékok (pozitív extern hatások és dinamikus agglomerációs előnyök) megjelenését. Ezt a modellben egyetlen pont reprezentálja és 'sarokmegoldás' lévén egyértelműen meghatározható a különböző működési paraméterek ismeretében.

2. Alkalmazott módszerek és a disszertáció tartalma

Az értekezés öt fejezetre épül, melyek mindegyike eltérő kutatási módszerekre támaszkodik.

Az első fejezet a klaszterek elméleti és fogalmi hátterét járja körül, felsorakoztatva a legfontosabb értelmezéseket, felfogásbeli különbségeket. Ismerteti az Európai Unió állásfoglalását a klaszterek létrehozásával, támogatásával kapcsolatban, és felvázolja a magyarországi klaszter-helyzetet. Kitér a későbbi vizsgálódások tárgyául választott Nyugat-dunántúli régió adottságainak értékelésére is. Ennek a résznek a megírása elsősorban szekunder kutatásokat és könyvtárazást kívánt meg a szerzőtől, de a Nyugat-Pannon térség klasztereinél tett személyes látogatások tapasztalatai és a menedzserekkel készített mélyinterjúk felmérések anyagai is részét képezik a fejezetnek.

A dolgozat második része a klaszterek vizsgálatában alkalmazható matematikai-statisztikai eljárásokat veszi számba. Megjelennek az input-output táblák és a gráfok, melyek lehetővé teszik a hálózatok vizuális

megjelenítését és a kapcsolati hálók felrajzolását. Igaz, az ezeken túlmutató klaszterek elemzésében már kevesebb sikerrel használhatók. Részletesen bemutatja a szerző a Michael Porter és csapata által kidolgozott klaszter-feltérképezési módszertant a gazdasági tevékenységek térbeli sűrűsödési pontjainak feltárására, és a Nyugat-dunántúli régió statisztikai adatsoraira támaszkodva elvégzi a jóval több statisztikai mutatószámot igénylő húzóágazat-beazonosítást is, de ezen elemzések egyike sem képes arra, hogy az együttműködések leglényegesebb aspektusaira, a kapcsolatok, interakciók intenzitására és minőségére rávilágítsanak. A kutatás során kiszűrt húzóágazatokat ezután a szerző összeveti azokkal, amelyekről a nemzetközi és a hazai kutatások azt állítják, hogy klaszteresedésre leginkább alkalmasak a specializációs és a koncentrációs vizsgálatok alapján. Az összehasonlító elemzések és a benchmarking szemlélet tehát fontos szerephez jutnak ebben a fejezetben.

A harmadik rész – hasonlóan a másodikhoz – egy primer kutatás jegyében készült el. Magyarország feldolgozóipari ágazatait elemzi a klaszterizáció, a koncentráció és a specializáció szempontjából. Arra

összpontosít, hogy az ágazatok és a bennük szerveződött, nem egyszer kormányzati támogatásban is részesített együttműködések mennyire értek meg a klaszteresedésre, ami az ehhez szükséges követelmények, mindenekelőtt a földrajzi koncentráció és a gazdasági szereplők minimális számára (kritikus tömegére) vonatkozó kritérium teljesülésével mérhető. A gazdasági tevékenységek területi folyamatainak boncolgatása közben vetődött fel az a gondolat, hogy a térszerveződés folyamataiban oly fontos szerepet játszó ipari parkok és a klaszterek száma között összefüggés állhat fenn. Ennek a lehetséges kapcsolatnak az igazolására is kísérletet tesz a 3. fejezet. A negyedik rész a korábban vizsgált elemeket foglalja rendszerbe, bekapcsolva a vizsgálatba a finanszírozási feltételeket is. Az egységesítést egy gazdaságmatematikai modell teszi lehetővé, amit egy akkreditált innovációs klaszter működési paraméterein is tesztel a szerző. A kapott eredményeket ábrák illusztrálják, a végső következtetéseket pedig az utolsó, összefoglaló fejezet tartalmazza.

2. 1. Az elemzésekhez felhasznált adatbázisok

A Nyugat-dunántúli régió potenciális klaszter-feltérképezése és húzóágazatainak beazonosítása során felhasznált statisztikai adatokat a Központi Statisztikai Hivatal honlapjáról töltötte le a szerző a tájékoztatási adatbázisból. Területi statisztikákat használt a TEÁOR'98 ('03) (A Gazdasági tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszere 3-as szintű) összevont szakágazatok szerinti bontásban a Nyugat-dunántúli régióra illetve annak három megyéjére (Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala megye) 1999-től a 2008-as évig, így biztosítva a trend-elemzés alapjául szolgáló többéves idősort. A foglalkoztatás vizsgálatok a nemzetgazdaság munkaügyi adatai közül a 4 fő fölötti vállalkozások, illetve a központi és helyi költségvetés szervezetei, a társadalombiztosítás és a kijelölt non-profit szervezetek teljes munkaidőben alkalmazásban álló dolgozóinak létszámát kérte le TEÁOR'98 ('03) ágazati és területi bontásban 2000-től 2008-ig. Ezek az adatok jelentették a foglalkoztatási LQ index kiszámításának alapját is.

A feldolgozóipari ágazatok klaszteresedési tendenciáit, földrajzi koncentrációját és specializációját ugyancsak a

KSH honlapjáról letöltött alkalmazotti létszámadatok, a vállalkozások számának alakulása és a bruttó hozzáadott érték alapján vizsgálta a szerző elsősorban 2003-tól 2008-ig. Olyan esetekben, ahol rendelkezésre álltak a szükséges adatok területi és ágazati bontásban 2008 után – a TEÁOR kódok megváltoztatását követően – is, ott frissítve lettek a matematikai és statisztikai számítások megközelítőleg napjainkig.

3. Eredmények

T1. A matematikai és statisztikai vizsgálati módszerek alapos áttanulmányozása után arra jutott a szerző, hogy sem az input-output modellek, sem a gráfok, sem pedig a potenciális klaszter-feltérképezés, illetve húzóágazati elemzés során használt mutatószámok nem megfelelőek a valós klaszter együttműködések értékelésére. A dolgozatban bemutatott eszközök mindegyike más okból bizonyult alkalmatlannak a feladatra, miáltal az első számú hipotézist elfogadottnak tekinthetjük.

T2. Megvizsgálva a KETELS ÉS SÖLVELL által 2006-ban közzétett listát Magyarország azon ágazatiról, amelyek a foglalkoztatási adatok alapján a klaszteresedés jeleit

hordozták magukon és a kritikus tömeg, a specializáció, valamint a dominancia hármas kritérium-rendszerének feltételeiből kettőnek vagy esetleg mindháromnak eleget tettek, az mondható el, hogy valós összefogás és együttműködés néhány esettől eltekintve nem volt kimutatható a táblázatban szereplő ágazatok tagjai között. A kormányzati politika által támogatásban részesített klasztereknél is kimutatható volt, hogy sok esetben még a klaszteresedés legalapvetőbb feltételei sem teljesültek, de ezeket vagy egyáltalán nem vizsgálták, vagy ha igen, akkor olyan módszerekkel, amelyek az 1. hipotézis értelmében nem alkalmasak a valós klaszterkezdeményezések megítélésére. A kormányzatok által képviselt politikai irányvonal visszatükrözi a húzóágazati elemzések során kapott eredményeket, miszerint előtérbe kerültek új, innovatív, gyors növekedésre és felfutásra hajlamos, a fejlődés lehetőségét magukban hordozó ágazatok az olyan hagyományos, tradicionális magyar iparágakkal szemben, mint a feldolgozóiparon belül működő textilipar, gépgyártás vagy fa- és bútoripar, amelyek lassú hanyatlásnak és leépülésnek indultak. Az a tény viszont, hogy inkább adják a támogatási forrásokat

egy prosperáló iparág látszat-együtműködésének, mint egy nehézségekkel küzdő ágazat példás összefogásának, azt igazolja, hogy a kapcsolati háló minőségéről és az interakciók gyakoriságáról a kormányzat nem rendelkezik kellő információval. Az Új Széchenyi Terv induló és fejlődő klaszter pályázatainál sokkal inkább iparágakat támogatnak a bennük működő vállalkozások hálózatosodásának elősegítésén keresztül, semmint klaszter-kezdemenyezéseket.

Az akkreditált innovációs klaszter cím odaítélésekor már jobban megvalósul a valós klaszter együtműködés minősítése, ami a program célja kellene, hogy legyen, mivel az együtműködés sikeres megvalósulását épp úgy ellenőrzik, mint a szűkebb és tágabb (mikro- és makro) gazdasági környezetük kihívásaira adott válaszokat.

A hipotézis csak részben teljesül.

T3. Az ipari parkok listáját összevetve a koncentrációs vizsgálatok eredményeivel, megállapítást nyert, hogy az ipari parkokban foglalkoztatottak többsége a fémalapanyag-gyártás, valamint a villamos gép, műszergyártás ágazatok valamelyikében helyezkedett el, vagyis azokban a feldolgozóipari ágazatokban, amelyek

kiemelkedtek a bruttó hozzáadott érték előállításában. Az állítás fordítva is igaz: több ipari park címet is kiosztottak azokban a megyékben 2009-ig, ahol ezek az ágazatok domináltak (Vas, Zala, Komárom-Esztergom és Fejér megyében négyet, Győr-Moson-Sopron megyében hármat), ami azt bizonyítja, hogy a jövedelemtermelő képesség javítása, valamint a produktivitás előmozdítása első helyen szerepelt a magyar gazdasági célkitűzések között. Pest megyében és Csongrád megyében is dinamikusan nőtt az ipari parkok száma a szintén magas bruttó hozzáadott értéket produkáló kokszyártás kiugróan magas jelenlétének köszönhetően. Előbbi 11 ipari park címet szerzett 2002 és 2009 között, míg utóbbi 6 ipari park címmel gazdagodott. Borsod-Abaúj-Zemplén megye és Hajdú-Bihar megye is kitűnt a koncentrációs vizsgálatok során, méghozzá a vegyi anyag, termékgyártás iparág magas részaránya miatt, amit a megye bruttó hozzáadott értékének előállításakor tapasztaltak. Mindkét megyében öttel nőtt az ipari parkok száma.

Mindezek alapján megállapítható, hogy összefüggés áll fenn a bruttó hozzáadott érték

termelésében erőteljes koncentrációt mutató ágazatok területi elhelyezkedése és az ipari parkok száma között, hiszen azokban a megyékben rajzolódott ki a termelési érték alapján koncentrálnak minősített ágazatok, amelyek a legtöbb ipari parkot létesítették. Akadnak azonban ipari parkok, amelyek sikerüket olyan innovatív, magas bruttó hozzáadott értékkel rendelkező, az adott megyében domináns szerepet betöltő feldolgozóipari ágazatok jelenlétének köszönhetik, amelyek magas koncentrációs értékekkel bírnak, de ezekért többnyire egyetlen multinacionális nagyvállalat tehető felelőssé. Ez pedig klaszterek létrehozása helyett inkább saját beszállítói hálózatának kiépítésében érdekelt. A legjobb példa erre a Rába Ipari Park Győrben, ahol a bruttó hozzáadott érték termelésében domináns járműgyártás nagyágújának, az Audi Hungaria Kft.-nek a telephelye található, de felhozhatnám a Komáromi Ipari Parkot is, amely a Suzuki Zrt.-nek ad otthont. Hazánk első klaszterkezdeményezését, a Közép-Magyarországi Autóipari Klasztert épp ez a cég szervezte meg, mára azonban nyoma sincs az együttműködésnek, ahogy az Audi sem vesz részt aktívan egyik klaszterben sem.

Az ipari parkok tehát a bruttó hozzáadott érték koncentrációjával hozhatók összefüggésbe bizonyos feldolgozóipari ágazatok esetén, a foglalkoztatásban nem eredményeznek sűrűsödési pontokat. A bruttó hozzáadott érték koncentrációját okozhatja azonban egyetlen domináns nagyvállalat jelenléte is, ami nem feltétlenül vezet klaszteralapításhoz, ahogy az várható lenne.

A hipotézist ezek alapján elveti a szerző.

T4.-T5. A 4. fejezetben ismertetett matematikai modell egy olyan vizsgálati eszköz, amely a működési paraméterek ismeretében segít beazonosítani a hosszútávon fenntartható klaszter-méreteket, vagyis meghatározza, hogy mennyi produktív (elsősorban vállalkozások, termelő és szolgáltató cégek) és improduktív tagra (felsőoktatási intézmények, kutatóintézetek, alapítványok stb.) van szükség egy hálózati együttműködésben, ha azt szeretnénk, hogy az működőképes legyen. A modell összekapcsolja a finanszírozáshoz kapcsolódó feltételeket az ideális (optimális) klaszterlétszám kérdésével, illetve a bővülés problematikájával, emellett segít beazonosítani azt a klaszter összetételt is, amely a megoldáshalmaz

derékszögű csúcsaként, elsőként biztosítja a pozitív extern hatások megjelenését. Mindkét hipotézis igazolást nyert.

4. Összefoglalás

Az értekezés legfőbb erőssége az, hogy sikerült a megvizsgált sikertényezőket egy egyszerű gazdaság-matematikai modell segítségével összekapcsolni, ezzel lehetővé vált a klaszterek hosszú távú működőképességének elemzése, valamint a kritikus tömeg beazonosítása a legfontosabb paraméterek ismeretében. Ugyanakkor több egyszerűsítő feltételezés is gyengíti a modell gyakorlati átültethetőségét. A klaszterekben kialakuló pályázó csoportok a mindennapi életben nagyon erőteljesen lehatárolják a pénzek felhasználását és a pályázatban esetlegesen születő termékek vagy externális hatások érvényességi körét, ezek hozadékából tehát korántsem biztos, hogy mindenki egyformán részesül, még a potyautasok is. Oldani kell a modell monetáris jellegén is, hiszen nem csupán a klaszter által nyújtott szolgáltatások ösztönözhetik a gazdasági szereplőket az együttműködés

megszervezésére, hanem a kritikus tömeg elérésével megjelenő pozitív externáliák és lokalizációs előnyök is, amelyek nagyon nehezen (vagy egyáltalán nem) forintosíthatók.

Azt a kérdést is jobban körbe kellene járni, hogy milyen minőségi változások képesek növelni a klasztertagok tagdíjfizetési hajlandóságát. Érdekes kutatási területet jelenthet még a területi adottságok, a régiók eltérő földrajzi tényezőinek beépítése is, hiszen egyáltalán nem mindegy, hogy milyen egy terület eltartó képessége. Az egyes térségek adottságaiktól függően más-más lehetőségeket biztosítanak a bennük tevékenykedő szereplőknek (klaszter-tagoknak), példaként meg lehet említeni a Regionális Operatív Programok keretében meghirdetett pályázati források eltérő nagyságát. Ezek lehetnek a jövőben a modell továbbfejlesztésének főbb szempontjai.

A jelölt célja az értekezés megírásával az volt, hogy a regionális szakemberek által oly szívesen vizsgált klaszterek témakörében új gondolatokat ébresszen, és hozzájáruljon ahhoz, hogy több sikeres együttműködés működhessen hazánkban, elősegítve az innovációs

kapacitások jobb kihasználását és a versenyképesség javulását. Remélhetőleg a modell segít egy olyan, a kritikus tömeget meghaladó klaszter-méret kialakításában, amely kiegyensúlyozott finanszírozási szerkezet mellett tevékenykedve hosszú távon fenntarthatónak bizonyul.

Publikációs jegyzék:

Magyar nyelvű folyóiratban megjelent publikációk:

1. LUKÁCS A. 2009: Az üzleti hálózatok és a klaszterek matematikai vizsgálatának lehetőségei. *Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok IV. 3-4.* 2009/3-4. Szegedi Tudományegyetem Mérnöki Kar. pp. 196-201. (ISSN: 1788-7593)
2. LUKÁCS A. 2011: Gazdaság-matematikai modellkísérlet a klaszter fenntarthatóság vizsgálatára – Kutatási alapötlet: az orosz lánkfalka szervezeti és működési rendszere. *Gazdaság és Társadalom.* 2011. 3-4. pp. 147-165. (ISSN: 0865-7823)

Idegen nyelvű folyóiratban megjelent publikációk:

1. LUKÁCS A. 2011: Economic-mathematical model for the examination of clusters' sustainability. *Regional and Business Studies.* 3. 1. pp. 177-187. Kaposvár University. Kaposvár. (ISSN: 2061-2311)

Magyar nyelvű könyvrészletek:

1. LUKÁCS A. 2010: Az elmúlt 10 év klaszteresedési folyamatai, különös tekintettel Magyarországra. *Fábián A. – Lukács A. (szerk.): Párbeszéd és együttműködés. Területfejlesztési Szabadegyetem 2006-2010.* Sopron. pp. 357-372. (ISBN: 978-963-9883-67-3)
2. LUKÁCS A. 2013: Az ipari parkok a feldolgozóipar klaszterizációjában, koncentrációjában és specializációjában a 21. század elején. *Kiss É. (szerk.): A hazai ipari parkok különböző dimenzióban.* Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs. pp. 236-256. (ISBN: 978-615-5376-00-9)

Idegen nyelvű könyvrészletek:

1. LUKÁCS A. 2006: Competition versus Co-operation. *Tarrósy I.- Milford S. (Ed.): The future of Europe – A View from the Danube Region.* Proceedings of the 3rd DRC Summer School. Dubrovnik. Publikon Books. Pécs. pp. 239-249. (ISBN: 978-963-06-3867-8)
2. LUKÁCS A. 2009: Clusters in economic development and in governmental politics. *Káposzta J. (Ed.): New Elements and Research In Spatial Economy.* Research Institute of J. Selye University. Komárno. pp. 73-86. (ISBN: 978-80-89234-72-1)
3. LUKÁCS A. 2012: Context between the Identification of Key Sectors and Cluster

Mapping Process at the Level of the European Union, Hungary and the West-Trans-Danubian Region. *Szirmai V. – Fassmann H. (ed.): Metropolitan Regions in Europe.* Budapest. pp. 245-273. (ISBN: 978-963-08-4383-6)

Magyar nyelvű lektorált tanulmánykötetben megjelent cikkek:

1. LUKÁCS A. 2008: Klaszterek, mint gazdaságfejlesztő eszközök. *Kemény G. (szerk.): Versenyképesség – Változó Menedzsment/Marketing Konferencia Tanulmánykötete (CD).* Kodolányi János Főiskola. Székesfehérvár. pp. 1-11.o. (ISBN: 978-963-9558-82-3)
2. LUKÁCS A. 2008: Klaszterek a gazdaságfejlesztésben. *Andrássy A. - Paár D. (szerk.): Innováció, versenyképesség, felzárkózás – Konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából. Tanulmánykötet (CD).* Nyugat-Magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar. Sopron. pp 1-11.o. (ISBN: 978-963-9883-25-3)
3. LUKÁCS A. 2009: A Nyugat-dunántúli régió működő klasztereinek bemutatása. *Rechnitzer J. – Hardi T. (szerk.): Közép-, Kelet- és Délkelet-Európa térfolyamatai – Integráció és dezintegráció. Évkönyv 2009.* Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola. Győr. pp. 283-292. (ISSN: 2060-9620)

4. LUKÁCS A. 2009: A magyarországi, főként a Nyugat-dunántúli régió klasztereinek nemzetközi kapcsolatai. Nagy M. (szerk.): *Oktatás – tudomány - társadalom I. Nemzetközi Tudományos Konferencia Tanulmánykötete (CD)*. Selye János Egyetem. Komárno. pp. 805-817. (ISBN: 978-80-89234-83-7)
5. LUKÁCS A. 2009: A Nyugat-dunántúli régió klasztereinek külkapcsolatai és határon átnyúló együttműködései. Andrassy A. - Paár D. (szerk.): *Gazdaság és Társadalom - Nemzetközi Konferencia a Magyar Tudomány Napja alkalmából Tanulmánykötete (CD)*. NYME-KTK. Sopron. pp. 1-11. (ISBN: 978-963-9871-30-4)
6. LUKÁCS A. – LUKÁCS Zs. 2010: A Nyugat-dunántúli régió húzóágazatainak beazonosítása iparágelemzés és klaszter-feltérképezés által. *Évkönyv 2010. Félidőben Nemzetközi Konferencia Tanulmánykötete*. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar. Pécs. II. pp. 229-243. (ISSN: 1588-5348)
7. LUKÁCS A. 2011: Klaszter modell a fenntarthatóság vizsgálatára. Csata A. – Elek S. (szerk.): *Gazdasági válság – regionális kitekintés*. Státus Kiadó. Csíkszereda. pp. 375-385. (ISBN: 978-606-8052-51-9)

Idegen nyelvű lektorált tanulmánykötetben megjelent cikkek:

1. LUKÁCS A. – NEDELKA E. 2011: Economic-mathematical model for the examination of clusters' sustainability. *Economics, Management and Tourism. Second International Conference for PhD Candidates*. 06-08 May 2011. Duni Royal Resort. Bulgaria. pp. 86-92. (ISSN: 1314-3557)
2. LUKÁCS A. – NEDELKA E. 2011: Transition of the Russian Agriculture. *Economics, Management and Tourism. Second International Conference for PhD Candidates*. 06-08 May 2011. Duni Royal Resort. Bulgaria. pp. 93-98. (ISSN: 1314-3557)
3. LUKÁCS A. 2012: Identification of key sectors and examination of spatial concentrations at the level of the EU, Hungary and the West-Transdanubian Region (NUTS 2). *International Relations 2011: Contemporary Issues of World Economics and Politics: Conference proceedings (CD)*. 12th International Scientific Conference. Bratislava. pp. (ISBN: 978-80-225-3357-7)
4. LUKÁCS A. 2012: The Innovation System Operating in the West-Transdanubian Region from the view of the Supporting and Background Institutions. *International Scientific Conference on Sustainable Development & Ecological Footprint konferencia CD kiadványa (poster section)*. 26-27th March 2012. Sopron. pp. 1-7. (ISBN: 978-963-334-047-9)

Egyéb publikációk:

1. LUKÁCS A. 2005: A seigniorage. NYME-KTK XXVII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Konferenciakötete (CD). Sopron. pp. (ISBN: 963-9364-53-5)
2. LUKÁCS A. 2011: Economic-mathematical model for the examination of clusters' sustainability (abstract). *Abstracts and full papers of the 3rd International Conference of Economic Sciences (CD)*. Kaposvár University. pp. 67. (ISBN: 978-963-9821-31-6)

Konferencia-előadások:

1. Innováció, versenyképesség, felzárkózás - Konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából. Nyugat-Magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar. Sopron. 2008. november 4.
2. Versenyképesség – Változó Menedzsment/Marketing Konferencia. Kodolányi János Főiskola. Székesfehérvár. 2008. december 3.
3. Magyar Regionális Tudományi Társaság VI. Vándorgyűlése – Új elemek a vidékfejlesztésben poszterszekciója. Szent István Egyetem. Gödöllő. 2008. december 11-12.
4. II. Régiók a Kárpát-medencén innen és túl - Nemzetközi Tudományos Konferencia. Kaposvári Egyetem. Kaposvár. 2009. május 22.
5. Közép-Kelet- és Délkelet-Európa térfolyamatai – Integráció és Dezintegráció. Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja. Győr. 2009. június 3.

6. V. EU Kihívások Nemzetközi Konferencia. Szegedi Tudományegyetem Mérnöki Kar. Szeged. 2009. október 16.
7. Gazdaság és Társadalom Konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából. Nyugat-Magyarországi Egyetem KTK. Sopron. 2009. november 3.
8. Bolyai János Matematikai Tudós Társulat Veszprémi Tagozata meghívására – Üzleti hálózatok és klaszterek matematikai megközelítései. Pannon Egyetem Matematika Tanszéke. Veszprém. 2009. november 10.
9. Félidőben Nemzetközi Konferencia. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar. Pécs. 2010. október 7-8.
10. Gazdasági és üzleti kihívások a Kárpát-medencében Konferencia. Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem. Csíkszereda. 2011. május 7.
11. 3rd International Conference of Economic Sciences. Sustainable Economics – Community Strategies (*Computational sustainability session*). Kaposvári Egyetem. Kaposvár. 2011. május 19-20.
12. 12th International Scientific Conference "International relations 2011" – The European Union section. Smolenice Castle. Bratislava. 2011. december 1-2.

13. Seminar about the Metropolitan Regions in Europe. Magyar Tudományos Akadémia, Szociológiai Intézet. Budapest. 2012. május 8.